

LATINA PRO PALEOGRECISTY A KLAS. ARCHEOLOGY – HODINA V.

GRAMATIKA

I. Substantiva 3. deklinace

PÁD/ČÍSLO	SINGULÁR (sg.)	PLURÁL (pl.)
NOMINATIV (nom.)	victor, fulgur [*]	victōr- ēs , fulgur- a
GENITIV (gen.)	victōr- is , fulgur- is	victōr- um , fulgur- um
DATIV (dat.)	victōr- ī , fulgur- ī	victōr- ibus , fulgur- ibus
AKUZATIV (ak.)	victōr- em , fulgur (=nom.)	victōr- ēs , fulgur- a
VOKATIV (vok.)	victor, fulgur (=nom.)	victōrēs, fulgura (=nom.)
ABLATIV (abl.)	victōr- e , fulgur- e	victōr- ibus , fulgur- ibus

* victor, ōris *m.* - vítěz, fulgur, is *n.* - blesk; u této deklinace je vzhledem k velice různorodému zakončení nom. sg. důležitější než u jiných deklinací znát tvar genitivu (koncovka -is), včetně délky samohlásek kmene!

Ze zakončení nom. sg. nelze bezpečně zjistit **rod substantiva**, v této deklinace je potřeba se jej pečlivě naučit, nicméně vesměs platí, že:

- a) substantiva na -ōr, ōris jsou maskulina (jména činitelská - arātōr, ōris oráč)
- b) na -trīx, trīcis jsou feminina (jména činitelská - regnātrīx, rīcis vládkyně); na -(t)iō, (t)iōnis jsou feminina (substantiva slovesná - scrīptiō, ōnis psaní)
- c) na -e, -al, -ar jsou neutra (mare, maris moře); na -us, oris, -ur, uris (viz vzor) a -us, eris jsou neutra (femur, moris stehno), genus, neris (rod, původ); na -men, minis jsou neutra (nōmen, nōminis jméno)

Odchytky v koncovkách:

a) substantiva, jejichž kmen je zakončen na dvě či více souhlásek, neutra se zakončením nom. sg. -e, -al, -ar a substantiva, zakončená v nom. sg. na -is nebo -ēs, pokud mají v nom. a gen. sg. stejný počet slabik mají v gen. pl. koncovku **-ium** (urbs,urb-is: urbium, mare: marium, auris, auris: aurium).

b) některá substantiva na *-is* v nom. sg. mají koncovku ak. sg. **-im** (nejčastější jsou: *sitis-sitim* (žízeň), *tussis-tussim* (kašel), *febris-febrim* (horečka), *puppis-puppim* (lodní záď), *turris-turrim* (věž), *secūris-secūrim* (sekyra).

c) neutra zakončená v nom. sg. na *-e*, *-al*, *-ar* a některá další (mj. ta z bodu *b*) mají v abl. sg. koncovku **-ī** (animal: *animālī*, *sitis: sitī*, dále často *Albis-Albī* (Labe), *Tiberis-Tiberī* (Tibera), *Neāpolis-Neāpolī* (Neapol), *nāvis-nāvī* (lod'), *ignis-ignī* (oheň), *imber-imbrī* (déšť).

Nepravidelnosti v kmeni při skloňování mají:

bōs (vůl): gen. sg. *bov-is*, gen. pl. *boum* (místo *bov-um*), dat. a abl. pl. *būbus* (místo *bov-ibus*); *carō* (maso): gen. sg. *carn-is*; *iter* (cesta ve smyslu *Reise, Fahrt*): gen. sg. *itiner-is*; *Iuppiter* (nejvyšší římský bůh): gen. sg. *Iov-is* (jiný kmen!, ale *voc. sg. = nom.*); *nix* (sníh): gen. sg. *niv-is*; *senex* (stařec): gen. sg. *sen-is*; *supellex* (nábytek, výbava, výstroj): gen. sg. *supellectil-is*; *sūs* (svině, prase): gen. sg. *sū-is*, dat. a abl. pl. *sūbus* (místo *su-ibus*); *vās* (nádoba): plurálové koncovky podle 2. deklinace; *femur* (stehno) a *iecur* (játra) mají vedle tvarů *femor-is* a *iecor-is* také tvary *femin-is* a *iecinor-is/ieciner-is*.

II. Dvojí akuzativ u sloves

a) spojení předmětu osobního a předmětu věcného:

Docēre discipulōs (předm. osobn.) *linguam Latinam* (předm. věcný).

Učit žáky latinu.

b) spojení akuzativu předmětového a akuzativu doplňku:

Illum (předmět) **meum amicum** (doplňk) *apello*.

Nazývám ho svým přítelem. (V češtině doplněk v instrumentálu)

Spojení akuzativu předmětu a doplňku v akuzativu bývá u sloves:

- činit, dělat, volit, jmenovat (*facēre, legēre, creāre, ...*)
- nazývat, jmenovat (*appelāre, nōmināre*)
- mít (*habēre*: *Illum amicum habeo* - Mám ho za přítele.)
- pokládat, uznávat (*putāre, dūcere, existimāre, iūdicāre*)
- ukazovat se, projevovat se, osvědčovat se (*sē praebēre, sē praestāre*)